

іноземних проміжних продуктів може з'явитися в тому випадку, якщо ці продукти використовуються як вхідні дані для досліджень. Розширення розмірів ринку для нової продукції підвищує очікуваний прибуток від досліджень та розробок, що дає більше стимулів для участі в дослідженнях. Внаслідок дифузії знань підвищується продуктивність науково-дослідного сектору, що в свою чергу позитивно впливає на рівень інноваційності.

Що стосується України, коефіцієнт торгівельної відкритості за період 1994-2011 рр. є більшим за всі інші групи країн, в першу чергу за рахунок того, що потік експорту та імпорту зростає швидше, ніж обсяг ВВП. Тобто, ця відкритість демонструє не зростаючу конкурентоспроможність українських товарів та послуг, а структурні диспропорції. Україні притаманна суттєва залежність від імпорту енергоносіїв разом із значними обсягами експорту низькотехнологічної металургійної продукції, виробництво якої поглинає значну частку енергоімпорту. Для України також характерні незначні обсяги експорту високотехнологічних товарів і послуг. Це є відображенням спотвореної структури конкурентних переваг української промисловості, яка базується на цінових факторах та порівняльних перевагах у вартості робочої сили та природних ресурсів.

Володимир МАРТИНЮК

Тернопільський національний економічний університет

ОЦІНКА СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Останнім часом стає дедалі популярнішим робити висновки про стан економіки окремої держави, зміни в ній на основі розрахунку різноманітних міжнародних рейтингів та індексів. Сьогодні міжнародними інституціями розраховується близько тридцяти узагальнюючих показників, які використовуються урядами держав і лідерами бізнесу для формування досконалішої економічної політики та інституційних реформ. Найпопулярнішими серед цих показників є рейтинг конкурентоспроможності (Міжнародний інститут розвитку управління), індекс економічної свободи (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal), проект "Doing Business" (група Світового банку), індекс глобалізації (A. T. Kearney & Foreign Policy), індекс глобалізації – KOF (Швейцарський інститут дослідження бізнес-циклів), індекс залучення прямих іноземних інвестицій та індекс потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій (Конференція ООН із торгівлі та розвитку – UNCTAD) та інші.

Така тенденція має певні недоліки: ставлення до держави з боку світової спільноти, іноземних інвесторів та окремих громадян залежить від об'єктивності й достовірності проведених розрахунків, що може надати цьому процесу суб'єктивізму. Тому дуже важливим є наукове обґрунтування та застосування на практиці інтегрального показника економічної безпеки (ЕКБ) держави, який комплексно відобразить стан вітчизняної економіки, і допоможе оперативному відслідковуванню тенденції його та міг би з успіхом використовуватися замість існуючих міжнародних рейтингів та індексів. Використання системи національних рахунків не забезпечує бажаного результату, оскільки основна мета їх запровадження ООН у 1952 році – упорядкування макроекономічної інформації, що передбачає розрахунок надто узагальнених показників.

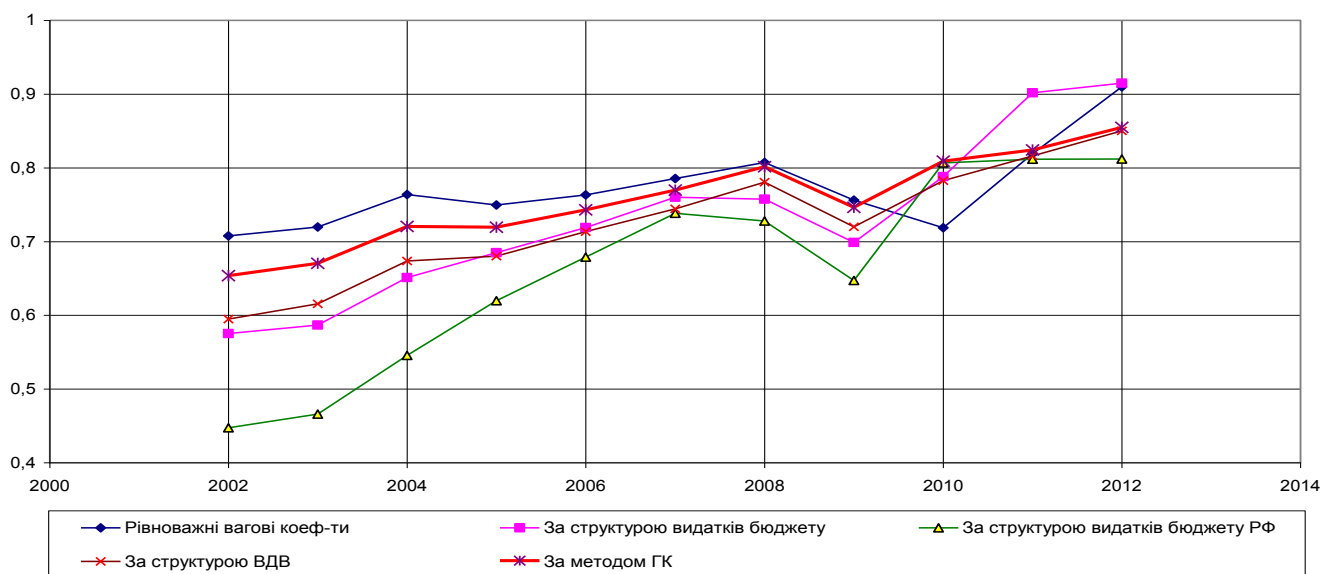
Із цією метою треба організувати й налагодити функціонування ефективної системи оцінки стану економіки країни та її територій, своєчасного виявлення чинників, що виводять ситуацію в різних сферах життєдіяльності за безпечні межі та розробити на цій основі програмно-цільові пріоритети нейтралізації загроз. Розв'язанню цих завдань сприятиме адекватна за критеріями й показниками система моніторингу ЕКБ на основі розрахунку інтегрального показника ЕКБ.

Під інтегральним показником ЕКБ держави (віл лат. integer – цілий) слід розуміти узагальнюючий макроекономічний показник, який комплексно характеризує сучасний стан економіки держави.

Розрахунок багатокomпонентного показника ЕКБ, в основі якого покладено припущення про рівнозначність всіх складових ЕКБ показав, що такий підхід значно спрощує методологію оцінки

рівня ЕКБ держави, дозволяє уникнути суб'єктивізму при встановленні вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ, а також отримати адекватні реальним економічним процесам результати оцінки рівня ЕКБ держави (рис. 1). Отримані даним методом результати виступають хорошою базою для перевірки результатів, отриманих іншими методами.

При встановленні вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ держави запропоновано використовувати метод, який базується на припущенні, що обсяг фінансових ресурсів, який держава спрямовує в окрему галузь, відображає значення цієї сфери для країни на даному етапі розвитку (за структурою видатків бюджету), а також метод, який передбачає використання в ролі вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ показника структури валової доданої вартості (ВДВ) за відповідний рік. Також, при обґрунтуванні вагових коефіцієнтів було використано факторний аналіз методом головних компонент (ГК) та структуру видатків бюджету Російської Федерації (метод використання міжнародних еталонів і значень) (рис. 1).

Рис. 1. Оцінка і прогноз динаміки інтегрального показника ЕКБ України, розрахованого різними методами

Як показали результати розрахунків рівня ЕКБ України, всі запропоновані підходи до встановлення вагових коефіцієнтів для інтегрального показника ЕКБ показали схожу тенденцію зміни рівня безпеки національної економіки. Зокрема, найвищий рівень ЕКБ України було зафіксовано у 2008 і 2010 роках. Крім того, найближчими роками слід очікувати поступового підвищення стану ЕКБ України (див. рис. 1). Серед методів, що використовувалися для встановлення вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ, слід виділити метод аналізу структури ВДВ та метод головних компонент. Результати, отримані за їх допомогою, найбільш точно відповідають реальним тенденціям розвитку національної економіки. Втім, не слід повністю відкидати інші методи встановлення вагових коефіцієнтів для окремих складових ЕКБ держави. Оскільки, в основі одного з запропонованих методів лежить аналіз структури видаткової частини Державного бюджету України, то після вдосконалення бюджетного процесу в нашій країні (впершу чергу зменшення політичного впливу на даний процес), використання даного методу для встановлення вагових коефіцієнтів при розрахунку інтегрального показника ЕКБ держави, може давати достатньо об'єктивні результати.

Пропонований автором підхід дає змогу проводити чіткий аналіз чинників (загроз), що сприяли зміні інтегрального показника ЕКБ, а також ефективно відслідковувати зміни та робити об'єктивні висновки щодо стану окремих складових ЕКБ.

Оксана МЕЛИХ

Тернопільський національний економічний університет

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МВФ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У світовій економіці усе більш помітну роль відіграють міжнародні організації і зокрема МВФ. Так, за шістдесятивосьмирічну історію свого функціонування МВФ пройшов шлях від кредитора до організації, яка визначає економічну політику більшості країн, що розвиваються.

Україна стала членом МВФ 3 червня 1992 року. Процес кредитування держави даною міжнародною фінансовою організацією розпочався у 1994 році, що було зумовлено наростанням незбалансованості зовнішніх платежів. За роки співробітництва було отримано близько 18,28 млрд. дол. США [1] кредитних ресурсів, які були спрямовані на підтримку курсу національної валюти, міжнародних резервів держави та активних позицій платіжного балансу.

Співпраця з МВФ є важливою з огляду на необхідність збереження належного іміджу країни, що сприяє підвищенню її кредитного рейтингу на світових фінансових ринках, зменшенню відсоткових ставок по кредитах, забезпечує сприятливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів [2].

Та незважаючи на те, серед вітчизняних науковців та практиків точаться жваві дискусії з приводу доцільності подальшої співпраці з МВФ, що обумовлено критикою вимог, які зобов'язана виконувати Україна для одержання чергових траншів кредиту даної організації. При цьому, найбільший резонанс викликають соціальні вимоги: зменшення дефіциту Пенсійного фонду шляхом проведення реформ у сфері пенсійного забезпечення; вирівнювання балансу НАК «Нафтогаз України» шляхом регулярного підвищення вартості житлово-комунальних послуг залежно від вартості імпортного палива; замороження заробітних плат в державному секторі та скорочення чисельності державних службовців [3].

У співробітництві України з МВФ в межах кредитних програм можна виділити п'ять етапів (табл. 1).

Зокрема, 5 листопада 2008 року на запит української сторони, який був здійснений з метою допомоги у забезпеченні фінансової та економічної стабільності під час фінансово-економічної кризи, Рада Директорів МВФ в рамках механізму фінансування за надзвичайних умов затвердила дворічну Програму «Stand-By» обсягом 16,4 млрд. дол. США, що у 8 разів перевищувало вітчизняну квоту у фонді [1]. В рамках зазначеної програми Україна отримала близько 10,6 млрд. дол. США, які були надані трьома траншами кредиту під 4% річних.

Після Президентських виборів, сформований у березні 2010 року уряд продовжив співпрацю з МВФ в рамках нової програми [2]. Так, рішенням Ради Директорів МВФ від 28 липня 2010 року було схвалено Програму співробітництва для України, яка була розрахована на 29 місяців і передбачала виділення коштів у розмірі 15,15 млрд. дол. США під 2% річних [1]. В рамках даної програми Україна отримала лише 3,4 млрд. дол. США. Через невиконання українською стороною взятих на себе зобов'язань у 2011 році не вдалося отримати жодного траншу кредиту МВФ.

Таблиця 1

Співробітництво України з МВФ в межах кредитних програм [4]

Етапи	Програми фінансування та сума кредиту
I етап (1994-1995 рр.)	Системна трансформаційна позика (STF) – 763,1 млн. дол. США
II етап (1995-1998 рр.)	Трирічна програма «Stand-By» - 1935 млн. дол. США
III етап (1998-2002рр.)	Програма розширеного фінансування (EFF) – 1591 млн. дол. США
IV етап (2004-2005рр.)	Попереджувальна програма «Stand-By» - 600 млн. дол. США